

STJEPAN DAMJANOVIĆ

IVAN MILČETIĆ – JEZIKOSLOVAC

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
HR 41000 Zagreb

Izvorni znanstveni rad
UDC: 808.1–1/–8:929 Milčetić
Ur.: 1991–09–17

Ivan Milčetić (1853–1921) jedan je od istaknutih hrvatskih filologa s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Istaknuti je etnograf, povjesničar književnosti, jedan od najznačajnijih istraživača hrvatskog glagolizma i — jezikoslovac.

U ovoj raspravi govori se o njegovim jezikoslovnim pogledima: o njegovoj ulozi u standardizacijskim procesima suvremenoga hrvatskog književnog jezika, o njegovu gledanju na dijalekte i njegovim prinosima proučavanju kajkavštine i čakavštine, s posebnim osvrtom na njegove načelne stavove o proučavanju jezičnog fenomena i prezentaciji jezične problematike u školskim udžbenicima.

1. Puno je simbolike u tome što na varaždinskom groblju Ivan Milčetić počiva uz Vatroslava Jagića. Pripadao je istom razdoblju slavenske filologije kojemu i »patrijarh slavistike«, onomu u kojem je slavistika jedinstvena disciplina a u središtu je njezina zanimanja prvi slavenski književni jezik — staroslavenski. I Milčetićevo djelo je opširno mada ne koliko Jagićevo. On nikada nije stekao svjetsku slavu poput svoga sunarodnjaka, ali učinio je toliko toga da ga nijedna povijest hrvatske filologije ne bi mogla mimoići. Da je doista tako, lako se može uvjeriti svatko tko samo pregleda kazala imena ili bilješke u radovima naših važnijih povjesničara književnosti i jezikoslovaca u zadnjih pedeset godina. Rezultat takve provjere pozitivan je za Milčetića, što znači da njegovo djelo živi, da ga nasljednici sve do naših dana citiraju, da hvale ili osporavaju pojedine njegove tvrdnje. Drugo je pitanje zašto su mnogi naši zaslužni ljudi iz različitih struka tako slabo poznati našoj široj kulturnoj javnosti.

Rodio se 1853. u selu Milčetići, kraj Dubašnice, na otoku Krku. Dio pučke škole završio je u rodnom selu, dio u Gologorici kraj Pazina gdje mu je stric bio župnikom. U svojoj autobiografiji, koja je ostala u rukopisu, o tim svojim ranim godinama kaže: »Naužio sam se šiba i klečanja na prosu ili kuruzi, koju moradijasmo sami nositi u školu. Bio sam vragoljast i nemaran.« S upisom u riječku gimnaziju bilo je problema: ravnatelj Antun Mažuranić nije mu dopustio upis jer mali je Ivan znao samo rodnu čakavštinu, a ne i hrvatski književni jezik. Izlaz se ipak našao:

ponavljao je četvrti razred pučke, talijansko–hrvatske, škole u Rijeci, a onda nastavio u gimnaziji. Kasnije se sa zadovoljstvom sjećao te odluke: »Otac šćaše da me odvede u Kopar. Ovako ostadoh Hrvat, a ne Talijan...« Rijeka živi u znaku Starčevićevih i Kvaternikovih ideja; one su drage i mladom Milčetiću. Ipak, najveći utjecaj na njega ima njegov profesor Tadija Smičiklas. Blagi, tihi, široko obrazovani hrvatski povjesničar oduševit će ga za ilirizam i za ideju slavenske uzajamnosti. Iste godine kada je završio riječku gimnaziju (1873.) dobio je mjesto na splitskoj. Na tamošnjoj talijanskoj gimnaziji otpočela je i nastava na hrvatskom, a prvi predavači bili su Istranin Eugen Kumičić i Krčanin Ivan Milčetić. U Marulovu gradu ostao je samo jednu godinu i tu napisao svoj prvi rad *Ime i ideja ilirska za Ljudevita Gaja u Hrvatskoj*. Ujesen 1874. stigao je u Zagreb na novoootvoreno sveučilište. Namjeravao je studirati slavistiku. Glavni autoritet je Čeh Geitler, koji je ostavio radova punih nevjerojatne kombinatorike, ali koga je Milčetić cijenio kao profesora: hvalio je njegovu požrtvovanost i zanimljivost njegovih predavanja. Iz hrvatske književnosti nešto je mogao čuti tek druge godine: tada počinje predavati Armin Pavić. Na Geitlerovu preporuku odlazi u Prag: tamo je slušao Hatallu i Ludwiga. Nisu mu se dopali: Hatalla je naprekidno, a – po Milčetiću – bez ikakvih argumenata, polemizirao s Jagićem. Milčetić je završio tadašnji trijenij i vratio se kao izvanredan slušač u Zagreb i polagao ispite, a za 1879/80. zatražio službu. U rujnu 1879. postavljen je za učitelja na zagrebačkoj gimnaziji, ali je već naredne premješten u Varaždin, grad u kojem će, uz jedan prekid, ostati do kraja života. Kao »učitelj«, »pravi učitelj« i »profesor« predavao je na varaždinskoj gimnaziji, oženio se 1886. Štefanijom, jedinicom uglednog varaždinskog odvjetnika Lendvaja, ali je te godine premješten u Rijeku. U obrazloženju je stajalo »službe radi«, a zapravo ga je tako kaznio varaždinski veliki župan Rubido–Zichy jer Milčetić nije skrivao svoja neslaganja s njegovom politikom i onom njegova naredbodavca bana Khuena–Hedervaryja. Šest je godina ostao u Rijeci koju je vrlo volio, ali su svi obiteljski planovi bili vezani uz Varaždin u koji se uspio vratiti 1892. i u kome je umro 1921. godine.

Znanstveno je Milčetić djelovao više od četiri desetljeća. Treba uvijek imati na pameti da je većinu svojih radova stvarao nakon iscrpljujućeg rada u školi, pišući najčešće noću. Njegov prijatelj, istaknuti filolog August Musić ovako je mislio o njegovim tekstovima: »Pisati je umio zanimljivo. Sve, što piše, zagrijano je nekom toplinom, koja dolazi i od interesa za predmet, o kojem piše, i iz dubokoga uvjerenja o ispravnosti onoga što piše. Pisao je lako i brzo. Jezik mu je korektan, stil jasan... Rekao bih da mu se i na stilu poznaje, da je mnogo čitao talijanski, koji je jezik savršeno govorio i literaturu mu izvrsno poznavao. Govorio je i češki i njemački, a čitao i ruski i francuski.«¹

Obilje Milčetićevih radova razasuto je po časopisima različitih usmjerenja i dosega, ali najznačajniji njegovi radovi nalaze se većinom u publikacijama JAZU. S obzirom na tematiku mogli bismo ih podijeliti u četiri skupine: 1) folklorističko–etnografski, 2) književnopovijesni, 3) jezikoslovni i 4) radovi na istraživanju hrvatskog glagolizma. Nazivali su ga utemeljiteljem hrvatske folkloristike, začetnikom

hrvatske dijalektologije i drugim imenima koja svjedoče da je na sve četiri brazde ostavio vidljivih tragova. Nema sumnje da su ipak najznačajniji njegovi radovi o hrvatskom glagolizmu. Kako je ovaj rad namijenjen zborniku u čast akademika Milana Mogušā, istaknutog povjesničara jezika i dijalektologa, držim najprimjerenijim da ovdje progovorim o Milčetićevim jezikoslovnim radovima.

2. U svojim brojnim raspravama o hrvatskom glagoljaštvu Milčetić je na mnogo mjesta opisivao i jezik pojedinih glagoljskih tekstova, ali ovdje ćemo se zadržati na onim njegovim radovima koji su cjelinom ili pretežito jezikoslovno usmjereni.

Spreman filolog Milčetić se često uključivao u rasprave o njemu suvremenom hrvatskom književnom jeziku, nastojeći utjecati na tadašnje standardizacijske procese. Polazio je od toga da jezik ima svoje zakonitosti i da će svako nasilje nad njim biti neuspješno. Tu autonomnost jezičnog sustava on ističe tako što tvrdi da »čovjek nije gospodar jezika« i poziva se na neuspješna nastojanja onih koji su htjeli stvoriti umjetne jezične tvorevine (Križanić, Kurelac).² Milčetić drži da jezik stvaraju književnici (pjesnici i prozaisti), a da filolozima pripada da jezik normiraju. Izrekavši tu tvrdnju Milčetić je osjetio da je ona u stanovitoj koliziji s drugom njegovom tvrdnjom da »jezik ide svojim putem« i shvatio je da je i normiranje književnog jezika određeno nasilje koje može biti korisno ako vodi računa o relevantnim činiteljima. Posve u duhu svojega vremena držao je da odrediti što u književni jezik (ne)ide znači odrediti se prema vlastitoj jezičnoj povijesti i prema unošenju čakavizama, kajkavizama i tuđica u književni jezik. Odmah valja reći da Milčetić u tom pogledu iskazuje veliku i postojanu umjerenost koja je očito posljedica natprosječne obaviještenosti i dubljeg razumijevanja. Osvrćući se na Strohalovo »protjerivanje« nekih arhaičnijih oblika Milčetić iznosi misli koje bi i suvremena standardologija potpisala: »Pravo kaže poslovice: Tko polako ide, dalje dođe. Doći će vrijeme te će iščeznuti spomenuti oblici iz hrv. književnog jezika: silovito ne smijemo ipak prekidati jezične predaje, jer tako izazivljemo bez potrebe zlovolju mnogih ljudi. Ne zaboravljajmo na onu staru istinu: usus est tyrannus.«³ Isto tako Milčetić zna da »nema književnog jezika bez dijalektičkih riječi« pa se opire onima koji svojim štokavskim purizmom hoće zatvoriti sva vrata kajkavštini i čakavštini. To nipošto ne znači da sve može ići u književni jezik. Iako se zalagao i za tolerantan odnos prema tuđicama, Milčetić je oštro reagirao na neumjereno unošenje stranih riječi, kao uostalom i na pretjerivanje s arhaizmima i dijalektizmima. Tako je u »Savremeniku« zamjerio Vojnoviću da je svoje djelo »Pad Dubrovnika« napisao »neprobavljivim jezikom« iz čega se onda razvila polemika između Vojnovića i njega. Milčetić upravo neumjereno dokumentira svoje umjerene stavove: on pokazuje da Vojnović upotrebljava puno posve nepotrebnih tuđica i raguzinizama.⁴ Danas možemo provjeriti Milčetićeve prognoze o tome što će se održati u književnom standardu koje je izrekao u svojim radovima, napose polemikama. Nećemo pretjerati ako kažemo da je otprilike u 80 % slučajeva Milčetić bio dobar prognozer. Ne samo kada je branio riječi kao što su *kolodvor*, *dobrovoljac*, *podatak* i sl.⁵ nego i kada se zalagao da se npr. iz novina »istjeraju« konstrukcije tuđe duhu hrvatskog jezika.⁶

Milčetić je desetljećima bio srednjoškolski profesor i stoga nije čudno što su ga osobito zanimali udžbenici: čitanke i slovnice. Čitao ih je vrlo pažljivo i komentirao vrlo zauzeto. Pojavu Strohalove *Hrvatske slovnice za srednje i nalik im škole* (Bjelovar 1893.) iskoristio je ne samo da bi ukazao na niz propusta u pojedinostima, nego i da iznese svoje načelne prigovore piscima školskih gramatika. Ti bi se mogli stegnuto ovako prikazati: 1. »mjesto da generaliziraju, oni partikulariziraju gramatičke kategorije«; 2. unose previše onoga što spada u povijesnu gramatiku, a treba nam »gramatika govorenoga jezika«; 3. traže pravilnost i tamo gdje je nema pa tvore nakaradne jezične pojave nimalo ne misleći na Steinthalovu tezu da je jezik – nelogičan; 4. ne prave razliku »između onoga, što je u jeziku obično, pravilno, i što je rijetko i izuzetno.«⁷

Napomenuo sam već da je prvi Milčetićeve tekst bio o Ljudevitu Gaju i ilirskoj ideji. Tom prekretnom razdoblju hrvatske povijesti i iznimnoj osobi ilirskog preporoda vraćao se Milčetić i kasnije, kraćim i duljim tekstovima. Zanimala ga je ta problematika u cjelini, ali je nemalu pažnju posvetio upravo jezičnoj i pravopisnoj problematici.⁸ Milčetić izriče misao da pravopisni kaos prije Gaja »odgovaraše ne samo političkoj nego i duševnoj razdrobljenosti našega naroda« jer »za slogom su mnogi uzdisali, ali se ni jedan pisac ne htjede pokoriti drugome.«⁹ Mnogi su, kaže Milčetić, priželjkivali novog Svetog Ćirila, ali se do rješenja teško stizalo. I Gajeva pravopisna reforma imala je protivnika izvan Hrvatske i u njoj. Ipak: »Mimo sve druge zasluge Gajeva, ogromna je njegova zasluga, što je sav naš narod, pišući latinicom, primio jedan pravopis. Oko čega su se uzalud mučila stoljeća, stvorio je sam Gaj.«¹⁰ Milčetić je neprekidno isticao žrtvu koju su kajkavci, i osobito Zagreb kao državno središte, prinijeli za jezično jedinstvo odričući se svoga jezika, a u vezi s diskusijama oko jezika osobito su ga zanimale one o pridruživanju nacionalnih i pokrajinskih imena pojedinim jezičnim idiomima. Inače veliki prijatelj sloge Hrvata i Srba Milčetić se čudio kako Stojan Novaković može »još i danas pisati, da su Hrvati primili srbski govor (Istorija knj. p. 297), dočim bi mi mogli jednako to Srbom reći, jer su Hrvati najljepšom štokavštinom pisali, nazivljuć si jezik *hrvatskim*, kada su se Srbi gušili u slavenosrbštini. Kod takova govora prestaje svaka ozbiljnost. Danas možemo takve riječi jedino nazvati smiješnim.«¹¹ Nije Milčetić mogao ni slutiti da će se slični stavovi ponavljati i stoljeće poslije njega! Uočio je da je ilirska ideja i ideja sveslavenstva uspjela dići narodnu svijest do najvećega zanosa, ali je škodila hrvatskom imenu pa je u ponečemu štetila i književnosti i jeziku.¹² Neodgovarajućem odnosu prema hrvatskom imenu sami smo uvelike kumovali jer ni učeni Hrvati nisu znali da je »ime hrvatsko živilo u narodu od Lovćena do Dunava« pa nije čudo što su onodobni korifeji slavističke znanosti (Dobrovski, Šafarik, Kollar, Kopitar) »posvema pomiešali etnografične pojmove, ne shvaćajući, što je pravo, što krivo.«¹³ Problemom imena bavio se Milčetić i u svojim dijalektološkim studijama, napose u serijalu koji je izlazio u *Vijencu* 1880. godine pod naslovom *Jesu li naši kajkavci Hrvati? Govore li hrvatski?* Sličnost slovenskih i hrvatskokajkavskih idioma te činjenica da kajkavski hrvatski pisci svoj jezik kadšto nazivaju slovenskim zaintrigirala je i Milčetića, tim više što su

slovenski filolozi spomenute činjenice uzimali kao dokaz za tvrdnju da su svi kajkavci Slovenci. Zagledao je u stare hrvatske vladarske listine i zaključio da se u njima narod uvijek zove hrvatskim, taj naslov nose i vladari (»rex Croatiae atque Dalmatiae«, »regnum Chroatorum«), a jezik najčešće zovu slavenskim–slovenskim–slovenskim. Milčetić drži da su ova tri izraza istoznačnice i da je »jezik slovenski« zapravo »lingua sclavonica« koji pripada zemlji koja se zove »Sclavonia« te prikazuje kako ga kajkavski pisci rabe upravo u tom značenju. Pozivajući se na Križanića, Petretića, Trubara i mnoge druge u zaključku kaže: »Glede imena slovenskoga dokazali smo iz same kajkavske književnosti – a to je ovdje mjerodavno – da našim kajkavcem nije to nikako značilo ono, što se danas pod njim razumieva. Po historiji, životu i osjećajih oni nisu nego Hrvati, a prema tomu nemože biti ni njihov jezik nego hrvatski...«.¹⁴ Milčetić je kao rijetko tko prije i poslije njega dobro razumio da je termin slovenski vezan uz državno–administrativnu jedinicu i sve do pojave radova J. Vončine nismo o tom problemu imali obrazloženijih sudova od Milčetićevih.¹⁵ Pa i kada uspoređuje slovenske i hrvatskokajkavske idiome, Milčetić izbjegava zamke u koje su mnogi zapali – da im leksičke podudarnosti znače odmah visok stupanj jezične srodnosti. »Srodnost ili nesrodnost jezika ne proizlazi iz leksikalne srodnosti, već iz gramatikalne, a to su glasovi i oblici«,¹⁶ piše on. Dosljedno postupajući u skladu s rečenim utvrđuje razlike između slovenskoga i hrvatskokajkavskoga i zaključuje da »ova kajkavština nije niti glasovno niti formalno jednaka sa slovenskom.«¹⁷

Među filozovima koji djeluju u drugoj polovici 19. i početkom 20. stoljeća osobito je izražena svijest da su povijest književnosti i povijest jezika dijelovi ukupne (opće) povijesti nekog naroda i stoga su pitanja o imenima i o granicama tako česta i u jezikoslovnim radovima. Milčetić se, u skladu s takvim poimanjem, dobro oboružao povijesnim znanjem, napose o onim razdobljima kada dolazi do većih pomicanja stanovništva i time do miješanja jezičnih sustava. Ta su pomicanja i miješanja, kao što je dobro poznato, mijenjala i granice naših narječja, pa kadšto nije bez pažljivijeg proučavanja moguće odrediti koji je jezični sloj u nekom idiomu temeljni, a koji se naslojava. Takvom se problematikom bavi Milčetićev rad *Je li stativsko narječje kajkavsko?* u kome izražava svoje neslaganje s tvrdnjama (Strohalovim) da je »narječje« toga sela iz okolice Karlovca kajkavsko.¹⁸ On drži da i danas taj govor treba ubrojiti u čakavsko narječje mada ima u njemu puno naslojenih kajkavskih i štokavskih elemenata. Argumentacija Milčetićeva unekoliko je čudna i neučinkovita: naime, on nabraja puno štokavskih i još više kajkavskih elemenata, a onda, bez oprimjeravanja, zaključuje da je sve ostalo čakavsko, spominjući samo akcentuaciju i komparativ! Razumije se da je i filologu teško zamisliti »sve ostalo« tim više što se u ovakvim slučajevima mora računati s elementima za koje nije lako reći kojemu od srodnih sustava pripadaju i sa supostojanjem elemenata iz više sustava. Milčetić doduše spominje načelno oba ta problema (čak poučava svoje oponente da ista jezična osobina može u jednom narječju biti pravilna, a u drugom sporadična), ali nam to ne pokazuje na materijalu stativskog govora pa nam ostaje da mu (ne) vjerujemo na riječ! Razumije se, ne treba biti suviše oštar u ocjeni jednog

kratkog osvrta, ali svakako je šteta što je Milčetić dokazujući da je stativski govor čakavski uglavnom pobrojao njegove štokavske i kajkavske osobine. Milčetić je napisao još nekoliko kratkih jezikoslovnih tekstova¹⁹ na kojima se ovdje nećemo posebno zaustavljati, nego ćemo još spomenuti njegov veliki rad *Čakavština Kvarnerskih otoka* koji je otisnut u Radu JAZU sv. 121 iz 1895. godine, str. 92–131. Taj rad je možda najčešće citiran ili bar navođen u literaturi od kasnijih istraživača čakavštine mada mnogi njegovi dijelovi danas nisu upotrebljivi. Zanimljiv je uvodni dio u kome Milčetić govori o dotadašnjim istraživanjima čakavskog narječja (Nemanić, Strohal, Leskien, Milas, Kušar, Budmani, Mikuličić) u kome donosi dosta zanimljivih i opravdanih primjedbi. U klasičnom opisu glasova, deklinacija i konjugacija pouzdanost sudova i korektnost oprimjerivanja nisu stalno jednaki, ali najzanimljivijim mi se čini njegov neskriveno izraženi strah da neće dobro opisati naglasak jer: »Posljedak svega dosadašnjeg istraživanja jest, da se za pravo ne zna, ima li čakavština dva ili tri naglasaka: većina vjeruje u tri akcenta, dakle kako učeše Antun Mažuranić prije kakvih 35 godina!²⁰ To Mažuranićevo »učenje« opisao je naš slavljениk u svojoj knjizi o odvetku čuvene grane novljanskih Mažuranića.²¹ A što se opisa čakavskog akcenta tiče i tu su ozbiljnijeg reda unijeli tek radovi Milana Moguša.²²

Jezikoslovni radovi Ivana Milčetića samo su manji dio njegova ukupnog rada. Ipak, i po obimu i po kakvoći, oni su nezaobilazan dio povijesti naše filologije, čvrsto vezani uz njezine uzlete i uspjehe.

Bilješke

- 1 August Musić, *Ivan Milčetić*, Ljetopis JAZU 38, Zagreb 1923., str. 85.
- 2 Ivan Milčetić, *Jesu li naši kajkavci Hrvati? Govore li hrvatski?*, »Vijenac« 11, Zagreb 1880, str. 169. Milčetić tu piše »Gramatik može sto puta reći: ovako mora biti i nikako drukčije; ali ta će zapovijed ostati ipak pustom zapovijedi, jer će jezik ići svojim putem. S toga nikada ne uspješe oni ljudi, koji su kušali stvarati umjetne jezike, jer čovjek nije gospodar jezika.«
- 3 Ivan Milčetić, *Hrvatska slovnica za srednje i nalik im škole* (Napisao R. Strohal. U Bjelovaru 1893.), »Nastavni Vjesnik« 3, Zagreb 1895., str. 90.
- 4 Ivan Milčetić, *Dvije tri o hrvatskom književnom jeziku*, »Savremenik« 1910., str. 31–37; *O jedinstvu našega jezika*, »Savremenik« 1910., str. 149–151.
- 5 Ivan Milčetić, *Prilozi za čistoću hrvatskoga jezika*, »Nastavni Vjesnik« 1906., str. 20–22, 99–103, 181–184. U tom tekstu izričito se protivni neumjerenom utjecaju stranih jezika i kaže: »Ovako, utjecanjem velikih kulturnih jezika, postaje naš književni jezik nekako stilistično internacionalan, nestaje mu izvornoga leksičkoga i stilističkoga kolorita, a to je veliko zlo koje moramo nastojati da uklonimo« (str. 21)
- 6 Ivan Milčetić, *O nagrdivanju književnog jezika*, »Nastavni Vjesnik« 1918., str. 516–519.
- 7 Isto kao 3, str. 86–97; između ostalog Milčetić kaže i ovo: »Mladež, kako znadu učitelji živih jezika, uči radije poetiku, stilistiku i povijest književnosti nego gramatiku; no sastavljači nekih naših gramatika kao da sami nastoje, da učenicima omrznju puneći ih nepotrebnim znanstvenim balastom.« (str. 87).
- 8 Evo naslova nekih radova: *Ime i ideja ilirska za Ljudevita Gaja u Hrvatskoj*, literarna studija, »Večbit« 1874., str. 313–341; *Hrvati od Gaja do g. 1850.*, kulturno–istorijski pregled, »Hrvatski Dom« 1878., str. 152–217, izdano i kao poseban otisak; *Gajev pravopis* »Vijenac« 1891., str. 614–619; *Blaž Stulli Ljudevitu Gaju 1841.*, »Grada za povijest književnosti hrvatske« 5, Zagreb 1907., str. 310. U tom broju »Grade« objavio je Milčetić i Šulekova pisma Trnskomu, jedno

- Kurelčevo pismo Ivanu Fiaminu te pismo J. Draškovića i njegove žene Franjice O. Utješanoviću; *Dalmacija o Gaju* (obznana Urličeva članka o reagiranjima na Gajevo djelo u dalmatinskim listovima i kalendarima), »Savremenik« 1910., str. 202.
- 9 Ivan Milčetić, *Gajev pravopis*, »Vijenac« 1891., str. 614.
- 10 Isto kao 9, str. 618.
- 11 Ivan Milčetić, *Hrvati od Gaja do 1850.*, Pretisak iz III. tečaja »Hrvatskoga doma« 1878., str. 17.
- 12 Isto kao 11, str. 62. Milčetić dodaje i ovo: »Kollarova ósnova slavenske uzajamnosti, navela je na kriv put i jezik i gramatiku hrvatsku, jer se je sve razmatralo sa stanovišta slovinskoga, ili bar južno–slovinskoga, a ne hrvatskoga, što je tu mjerodavno.«
- 13 Isto kao 11, str. 16–17.
- 14 Isto kao 2, str. 154.
- 15 Josip Vončina, *Jezična baština*, Lingvistička hrestomatija hrvatske književnosti od kraja 15. do početka 19. stoljeća, Split 1988. Usporedi osobito poglavlje Kajkavski književnojezični tip, str. 249–290; u uvodu tome poglavlju autor kaže i ovo: »Pojmu *slovenski jezik* (potcrtao J. V.), što označuje naddijalektalno jezično sredstvo pismenog komuniciranja, izvore stoga ne bismo smjeli tražiti u okvirima uže, kajkavske Hrvatske... nego u komunikacijskim prilikama i potrebama državno–administrativne jedinice što se prije turskih pohoda nalazila sjeverno od Gvozda te obuhvaćala primorske oblasti, kajkavsko područje i cijelo savsko–dravsko međurječje.« (251)
- 16 Isto kao 2, str. 170.
- 17 Isto kao 2, str. 170.
- 18 Ivan Milčetić, *Je li stativsko narječje kajkavsko?*, »Nastavni Vjesnik« 2, Zagreb 1894., str. 94–96. Vrlo su zanimljive ocjene Strohalovih radova iz pera I. Milčetića, ali i V. Jagića i Stj. Ivšića. Redovito su negativne. Nema sumnje da je Strohal svojim nekritičkim pristupom mogao iritirati stroge filologe, ali isto je tako istina da mnogi tekstovi ne bi ugledali svjetlo dana da nije bilo Strohala. Odnos hrvatske filologije prema Strohalu bila bi zanimljiva tema.
- 19 Takvi su radovi npr.: 1) *Das silbenbildende und silbenschießende l im kroatisch–čakavischen Dialekte*, Archiv für slavische Philologie 11, Berlin 1888., str. 363–367. Jedna od najzanimljivijih radnji o slogotvornom l u našoj filologiji. Milčetić pokazuje i poznavanje materijala i razumijevanje problema. 2) *O imperativu žimi, žiti (žimi, žiti = živ-ti, živsti)*, Ljetopis JAZU 31, 2, Zagreb 1916., str. 74–77; Vukovo i Daničićovo tumačenje potkrepljuje primjerima iz usmene i pisane književnosti. 3) *Otkuda ime »Zadar«*, »Nastavni Vjesnik« 12, Zagreb 1904., str. 711–712; od lat. Jadera preko tal. Giadera, Giara, a po mletačkom izgovoru Zadera stiže se do hrv. riječi Zadar – itd.
- 20 Ivan Milčetić, *Čakavština Kvarnerskih otoka*, Rad JAZU 121, Zagreb 1895., str. 97.
- 21 Milan Moguš, *Antun Mažuranić*, Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Kritički portreti hrvatskih slavista, Zagreb 1978.
- 22 Polazeći od stava »da je naglasak spoj siline (naglašenost ≠ nenaglašenost), intonacije (uzlaznost ≠ silaznost) i trajanja (duljina ≠ kraćina)« Milan Moguš je čakavske naglasne tipove podijelio ovako: stari, stariji, noviji, novi. Tu, danas općeprihvaćenu podjelu, Moguš objašnjava u nekoliko svojih radova, a u završnom obliku u knjizi *Čakavsko narječje*, Zagreb 1977., napose na str. 44–63.

Zusammenfassung
Ivan Milčetić – Philologe
Stjepan Damjanović

Ivan Milčetić (1853–1921) ist einer der bedeutendsten kroatischen Philologen am Ende des 19. und dem Anfang des 20. Jahrhunderts. Er war ein hervorragender Ethnograph, Literaturhistoriker, einer der bekanntesten Forscher der kroatischen Glagoliza und – Philologe. In dieser Abhandlung wird über seine philologischen Ansichten gesprochen: über seine Rolle in den Standardisierungsprozessen der modernen kroatischen Schriftsprache, über seine Stellungnahme gegenüber den Dialekten und einigen Beiträgen in der Forschung von kajkavischen und čakavischen Dialekten. Es wird besonders auf seine prinzipiellen Ansichten in der Erforschung des Sprachphänomens und auf die Präsentation der Sprachproblematik in den Schulbüchern hingewiesen.